

Un jorn abans del *the day after*

La situació renovada de guerra freda que estem vivint en l'actualitat, la situació extremadament crítica en l'àmbit internacional de resultes de la desfermada cursa d'armaments, els forts desequilibris econòmics existents en àmplies zones poblades per l'home, sense oblidar tampoc la situació bèl·lica, gairebé permanent en molts indrets del planeta, són fets prou aclaparadors perquè l'home de ciència en particular i la comunitat científica en general es replantegin molt seriosament com trobar solucions enraonades a tot aquest desori.

Ès en aquest sentit que creiem del tot fonamental que

l'home de ciència es pregunti a si mateix quina part de responsabilitat li pertoca en aquest atzucac, i consegüentment faci tot el possible i necessari per part seva per esmenar aquesta situació a l'ensem angoixant i vergonyosa per a tota la humanitat.

(Ciència) vol contribuir en aquesta crida a la raó reproduint en aquest espai editorial el missatge que Albert Einstein adreçà als homes de ciència l'any 1950 a Lucca, i que pensem que reflecteix una situació molt semblant, per bé que no necessàriament idèntica a la que vivim avui.

El descrèdit de l'home de ciència

per Albert Einstein*

Ens preguntàriem si ens cal cercar en el coneixement de la veritat una fita intrínseca del nostre esdevenir o potser, dit d'una manera molt més planera, si la concepció del món abastable per a nosaltres s'ha de bastir mitjançant el pensament lògic o bé l'hauríem de subordinar a consideracions d'una altra natura com podrien ser, per exemple, les de caire pràctic.

El raonament sol no disposa de cap mitjà per decidir en aquesta qüestió. Ans al contrari, el nostre determini en un sentit o un altre influeix poderosament en el nostre pensament i els nostres valors, suposant evidentment que el nostre convenciment sigui ferm i indestructible.

Permeteu-me tanmateix reconèixer que per a mi la necessitat del coneixement en l'"homo sapiens" és una d'aquestes finalitats específiques que de no existir no em fóra possible afirmar la seva existència conscient.

La conjunció d'aquestes dues fites és, en un primer moment de la nostra recerca, una qüestió de fe. Sense fe hauria estat per a mi del tot insuficient que el meu convenciment en el valor propi del coneixement hagués esdevingut ferm i indestructible.

Fig. 1
Fotografia obtinguda just després del llançament sobre Nagasaki de la bomba atòmica el 9 d'agost del 1945.

Aquesta dimensió gairebé religiosa per part de l'home de ciència devers la veritat, influeix sens dubte en la seva mateixa personalitat, car llevat del coneixement que aporta la pròpia experimentació i les lleis del pensament, per a l'investigador no existeix en principi cap mena d'autoritat que pugui definir, decidir "la veritat" o reclamar-se'n.

Tot això fa que, paradoxalment, l'home que esmerça els seus millors esforços devers els fets objectius sigui considerat des d'un punt de vista social com una persona extremadament individualista que, si més no, o almenys inicialment, solament es refia dels seus propis criteris. Hom podria fins i tot convenir que individualisme intel·lectual i pensament científic han anat sempre plegats i han romàs indestriables en el decurs de la història.

Evidentment hom podria dir que l'home de ciència que hem dibuixat no és altra cosa que una simple abstracció i que aquesta mena de personatges no existeixen de carn i ossos, com podria ser, valent-nos de l'analogia, el cas de l'"homo economicus" en l'economia clàssica.

De tota manera, em sembla a mi que la ciència tal i com la concebem i veiem avui, no hauria pogut desenvolupar-se ni mantenir-se amb tanta força i empenta de no haver-se concretat en un seguit d'individualitats en el decurs dels segles.

És del tot evident que jo no considero com home de ciència, l'home que treballa solament amb les eines i la metodologia apresada de la ciència i que pot ser considerat bé directament o indirectament com home "científic". Jo em refereixo aquí únicament i exclusiva a aqueixos pels quals la mentalitat científica realment existeix.

¿Quina és la situació avui del científic en el cos de la societat? Doncs, bé, certament encara que sigui indirectament, el científic se sent cofoi d'haver contribuït a canviar poderosament la base econòmica de la vida dels homes mitjançant la supressió gairebé total del treball físic o muscular.

Tanmateix està alhora capficat perquè els resultats de la recerca científica duen implícits una greu amenaça per a la humanitat, ja que els fruits d'aquesta recerca passen a mans d'ençegats representants de la violència política. El científic és conscient que la metodologia tecnificada en què es basen les seves recerques, ha conduït a una concentració del poder econòmic i, consegüentment del poder polític, en mans d'unes minories, de les quals depenen completament la sort i l'esdevenidor del conjunt humà cada vegada més amorfs. Encara més: tota concentració del poder polític i econòmic en poques mans, ha conduït no solament a una dependència material i directa dels científics, sinó que al mateix temps amenaça internament la seva pròpia existència, ja que aquesta dependència desenvolupa mecanismes subtils que influeixen tant internament com anímicament en la formació de persones amb pensament independent.

D'aquesta manera ens adonem del destí tràgic de l'home de ciència que menat per la seva tendència devers la claredat i la independència interior ha generat amb el seu esforç els mitjans per esdevenir ell mateix esclau i àdhuc per ésser destruït, i ha de deixar que li posin un murrió pels representants del poder polític. Així mateix es veu obligat a fer ofrena de la seva vida com a soldat i a destruir països forans encara que ell estigui fermament convençut de la manca de sentit de tot això. I això a desgrat que l'home de ciència vegi amb

Fig. 2
Albert Einstein, any 1920.

tota claredat que els estats, com a portadors del poder polític i econòmic i consegüentment militar i condicionats per la situació històrica concreta es vegin conduïts indefectiblement devers la destrucció de tots.

El científic és conscient que solament es poden eliminar els mètodes de la violència nua mitjançant un ordre supranacional basat en els drets dels homes. Nogensmenys el camí recorregut per ell i els estats (nacionals) l'ha conduït tan lluny, que la seva mateixa esclavitud la veu com una cosa irremediable. El seu estat de descrèdit o degradació arriba tan lluny que reacciona a la primera ordre que rep i es posa a crear els mitjans materials adients per a la destrucció de la humanitat.

¿Ha de suportar veritablement l'home de ciència tota aquesta situació denigrant? ¿Haurà passat per sempre el temps en què es podia enriquir i enfortir la seva llibertat interior i la independència del seu pensament? ¿Ha oblidat la responsabilitat i honorabilitat de la seva tasca intel·lectual? Jo responc: un home lliure i conscient potser probablement destruït, però mai no pot esdevenir esclau o instrument ençegat d'altri. Si l'home de ciència d'avui troba el temps i el coratge per actuar d'acord amb el que hauria de ser la seva actitud i la seva tasca, les perspectives per cercar i trobar una solució enraonada i satisfactòria a la perillosa situació internacional d'avui millorarien notablement.

*

Missatge adreçat per Albert Einstein l'any 1950 als homes de ciència aplegats a Lucca en ocasió de la sessió 42 de la Societat italiana per il prograsse de la scienze.